

O AMFORĂ CU ULEI DE MĂSLINE DIN SEC. II—III e.n. DESCOPERITĂ LA SCHELA, JUD. GALAȚI

MIHAI BRUDIU

Cu ocazia unor lucrări de excavare de pe teritoriul comunei Schela jud. Galați a fost descoperită o amforă¹ cu ulei de măsline carbonizat². Amfora în discuție a apărut într-o așezare care a fost descoperită mai de mult³, dar care a rămas necercetată pînă în prezent. Așezarea se află pe o terasă din bazinul inferior al văii Lozova, degradată în parte de procesele de eroziune. La baza acestei terase se găsesc izvoare naturale, iar locul este cunoscut sub numele de Mormîntul Tătarului. Datorită faptului că terenul este întelenit, fiind folosit în prezent ca imaș, nu am putut găsi materiale arheologice mai numeroase. Fragmentele ceramice descoperite ne indică pe acest loc o așezare mai veche, din perioada Latenului, și alta din sec. al III-lea

În momentul cînd am ajuns la locul descoperit, $\frac{2}{3}$ din bordei era distrus de excavator. Cu această ocazie a mai fost recuperat o parte din materialul arheologic, care se prezintă sub formă de fragmente ceramice și oase. Din punct de vedere al pastei, ceramica poate fi categorisită astfel : ceramică dacică lucrată la mînă ; ceramică cenușie, lucrată la roată, dar menționăm în cadrul acestei categorii prezența unei torți late cu creastă și un ornament în zig-zag, specifică ceramicii carpice ; ceramică de factură romană, iină sau cu nisip în pastă, provenind de la vase de uz obișnuit sau de la amfore. Pasta are culoare cărămizie deschisă sau mai închisă, unele fragmente, care provin de la amfore, au fost vopsite cu culoare roșie-brună sau cu angobă de caolin.

Fauna este reprezentată de metatarse provenind de la bovine și cabaline juvenile.

Materialul arheologic din cuprinsul așezării reprezintă următoarele categorii de ceramică : ceramică (stare fragmentară) lucrată la mînă cu ingredient fin de cioburi pisate, aparținînd Latenului ; ceramică de tradiție geto-dacică lucrată la mînă ; ceramică autohtonă lucrată la roată de culoare cenușie, uneori neagră și puțin lustruită ; ceramică de factură romană provenind de la amfore de culoare roz-gălbuie cu nisip în pastă, specifică secolelor II—III.

¹ Amfora a fost descoperită de către excavatoriștii Popa Victor și Roman Ion, la începutul lunii ianuarie 1974, la adîncimea de 4 m. Amfora era situată pe fundul gropii unui bordei. Adîncimea neobișnuit de mare a bordeiului este justificată de colmatarea terenului în pantă printr-un proces de coluvionare puternică care a avut loc după dispariția locuinței.

² Uleiul de măsline carbonizat a fost supus unor analize la laboratorul facultății de industrii alimentare din Galați, de către prof. dr. Mircea Leonte și șeful de laborator Herinean Ilie.

³ M. Petrescu-Dimbovița, *Călătorie de cercetare arheologică în județul Covurlui*, „Orienturi”, III, 1940, 5—9, p. 18.

Am prezentat pe scurt toate categoriile ceramice întâlnite cu ocazia cercetării perieghetice, pentru a defini mai precis caracterul etnic al locuinței, precum și al așezării din care provine amfora cu ulei.

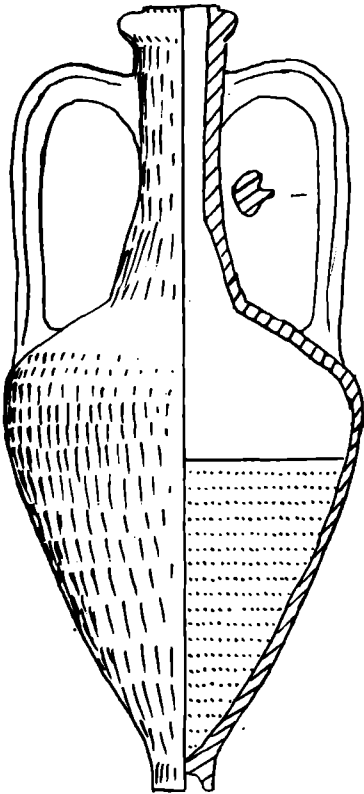

Fig. 1 — Amfora cu ulei de măsline carbonizat de la Schela.

În ceea ce privește amfora cu ulei, aceasta se prezintă întregă, fiind doar puțin lovită de lama buldozerului la una din mânuși. Dimensiunile amforei sînt : $\text{î. } 52 \text{ cm} \times \text{diam. maxim } 22,5 \text{ cm}$ (fig. 1).

Dacă avem în vedere și tipul de locuință — bordeiul — putem atribui așezarea de la Schela unor locuitori carpi.

Se cunoaște din cercetările de pînă acum că densitatea așezărilor carpice se situează în zona centrală a Moldovei ⁴.

Dacă avem în vedere recenta clasificare a lui Gh. Bichir, putem încadra amfora în categoria Ib 1, datorită faptului că are corpul mai bombat și mai puțin zvelt, așa cum sînt cele din sec. al III-lea ⁵. Pasta acestei categorii de amfore este de culoare roz sau roz-gălbuie, avînd ca ingredient nisip de culoare închisă care are o granulație mare, dînd vaselor o rezistență sporită, dar și o suprafață aspră la pipăit.

În ceea ce privește conținutul amforei acesta este format din ulei și apă. Uleiul ocupă jumătate din capacitatea vasului, iar restul, pînă la gît, îl ocupă apa. În gîtul amforei a fost un dop de lemn îmbibat cu ulei, pe care descoperitorii l-au distrus parțial. Uleiul ⁶ în starea lui actuală se prezintă sub forma unei paste viscoase de culoare neagră, al cărei grad de fluiditate la temperatura obișnuită este foarte mic. Probele pentru analiză au fost scoase cu o sîrmă îndoită la un capăt.

Dincolo de valoarea de unicat muzeistic pe care o are această amforă cu ulei de măsline, se pun cîteva probleme de ordin istoric, pe care dorim să le discutăm acum.

Este îndeobște acceptat astăzi faptul că din punct de vedere funcțional amforele reprezentau ambalajul pentru transportul vinurilor și uleiului ⁷. Desigur că ar fi important de știut cît la sută din amforele care au ajuns în așezările carpice au fost cu ulei și cîte cu vin. Dar reconstituirea acestei realități este foarte ane-

⁴ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, vezi pl. I, harta 1.

⁵ *Ibidem*, p. 90.

⁶ După informația transmisă verbal de prof. emerit N. Zaharia, o amforă cu ulei carbonizat a fost descoperită într-un mormînt din sec. al IV-lea de la Letcani, jud. Iași, dar conținutul a fost distrus în momentul cînd a fost spălată cu acid clorhidric. Mormîntul a fost publicat în *Arheologia Moldovei*, I, p. 211—217.

⁷ D. Tudor, *Importul de vin și undelemn în provincia Dacia*, în „Apulum”, VII, p. 391.

voioasă, chiar imposibilă, deoarece cea mai mare parte dintre amfore sînt astăzi în stare fragmentară, sau nu mai păstrează urmele substanțelor care le-au conținut.

Dacă locul de origină al amforelor care transportau vin a fost determinat pe baza ștampilelor, și anume zona nordpontică a Mării Negre⁸, se pune întrebarea, cum poate fi explicată proveniența din această zonă a amforelor care conțineau, ca în cazul de față, ulei de măsline, a cărui origine nu poate fi decît mediteraneană⁹. A fost transferat conținutul din alte vase în aceste amfore specifice zonei nord-vest pontice, sau această din urmă zonă face parte dintr-un spațiu geografic în care au fost răspîndite aceste amfore — spațiu care se întinde pînă la Carpați ?

Șeiva Sanie găsește originea lor tot în nordul pontic, la Olbia, Neopolis, Ilurat, Mirmekion, bazîndu-se pe tipologie și pe faptul că ele transportau vinuri din vechile centre ale acestei regiuni.

Un alt aspect interesant pe care îl relevă această descoperire este existența unei așezări carpice în apropierea zonei ocupată de romani, la o depărtare de 4 km vest de valul Tulucești-Traian. Așezările carpice pe teritoriul județului Galați sînt puține, dar acest lucru se datorește unei lacune în cercetarea acestei perioade.

Din cercetările arheologice de pînă acum, în județul Galați sînt cunoscute 17 descoperiri carpice. Majoritatea acestora sînt răspîndite în partea nordică a acestui județ, zonă unde predomină dealurile podișului moldovenesc.

În zona sudică pot fi menționate numai trei descoperiri, și anume la Tulucești¹⁰, Schela¹¹ și Liești¹².

În zona nordică a județului Galați se cunosc următoarele descoperiri aparținînd populației carpice: Viile¹³ (com. Fîrțănești), Bujoru¹⁴, Oancea¹⁵, Rogojeni¹⁶ (com. Suceveni), Cavadinești¹⁷, Mîndrești¹⁸ (com. Valea Mărului), Brătulești¹⁹ (com. Corod), Gîrbovăț²⁰ (com. Ghidigeni), Cosițeni²¹ (com. Brăhășești), Brăhășești²², Vizurești²³ (com. Buciumeni), Buciumeni²⁴, Poiana²⁵ (com. Nicorești), Smulți²⁶.

Urmărind descoperirile carpice pe harta județului Galați (fig. 2) se poate observa că între limita sudică a acestui județ și partea sa nordică există un hiatus de locuire. Deși investigațiile de pînă acum, pentru cunoașterea acestei zone din punct de vedere arheologic, nu au fost suficient de intense, totuși unele observații de ordin geohidrologic ne permit să opinăm că lipsa surselor naturale de apă din acest spațiu geografic nu a permis fixarea și dezvoltarea unor așezări umane în decursul timpurilor mai vechi și deci nici în sec. al III-lea.

Acest factor de ordin ecologic a stat, pe de altă parte, probabil și la baza delimitării spațiului locuit de romani prin valul de la Tulucești, la Traian, val care

⁸ Gh. Bichir, *op. cit.*, p. 92.

⁹ D. Tudor, *op. cit.*, p. 398.

¹⁰ M. Brudiu, *Cercetări perlegetice în sudul Moldovei*, în *Materiale*, IX, p. 516.

¹¹ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, a atribuit așezarea și epocii imperiale romane tirzll.

¹² Gh. Bichir, *Noi descoperiri carpice în regiunea Galați*, în „Danubius”, I, p. 118.

¹³ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 9; Gh. Bichir, *Cultura carpică* pl. I, harta 1, nr. 190.

¹⁴ Gh. Bichir, *op. cit.*, pl. I, harta 1, nr. 189.

¹⁵ M. Brudiu, *op. cit.*, p. 518.

¹⁶ Gh. Bichir, *Cultura Carpică*, pl. I, harta 1, nr. 186.

¹⁷ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 15, extras; T. T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Cavadinești, r. Berești, reg. Galați* în *Materiale*, VI, p. 453, 469; idem, *Săpăturile arheologice de la Cavadinești*, în *Materiale*, VII, p. 151—160.

¹⁸ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, pl. I, harta 1, nr. 188.

¹⁹ Ibidem, nr. 185.

²⁰ Gh. Bichir, *Noi descoperiri carpice*, p. 117.

²¹ M. Brudiu, *op. cit.*, p. 518.

²² Descoperire inedită (M. Brudiu).

²³ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, pl. I, harta 1, nr. 163.

²⁴ Ibidem, nr. 166.

²⁵ Ibidem, nr. 164.

²⁶ Ibidem, nr. 187.

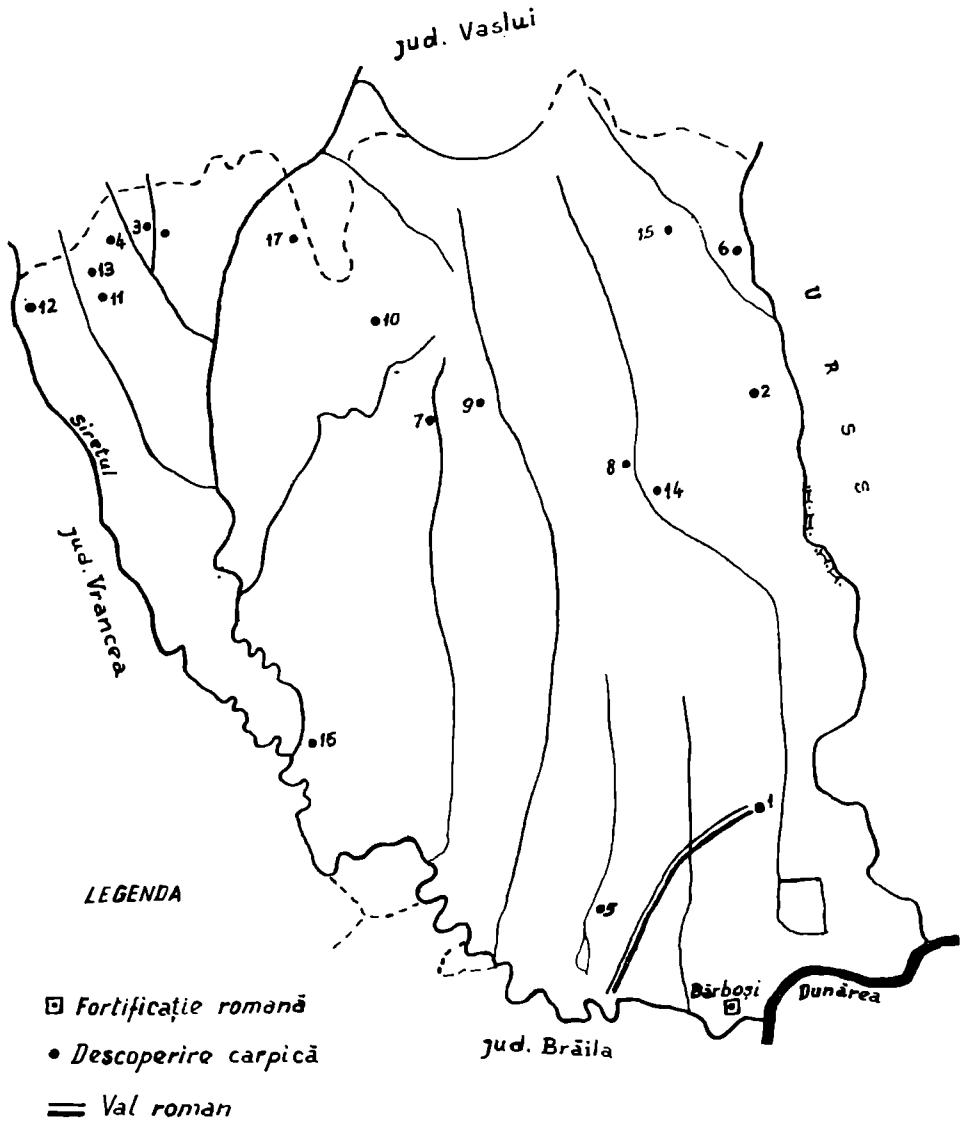

Fig. 2. — Harta cu descoperirile carpice din jud. Galați : 1. Tuluțești ; 2. Oancea ; 3. Cosițeni — Brăhășești ; 4. Brăhășești ; 5. Schela ; 6. Rogojeni — Suceveni ; 7. Mîndrești — Valea Mărului ; 8. Bujor ; 9. Smulți Gornești ; 10. Brătulești — Corod ; 11. Vizurești — Buciumeni ; 12. Poiana Nicorești ; 13. Buciumeni ; 14. Viile — Fîrțanești ; 15. Cavadinești ; 16. Liești ; 17. Gîrbovăț — Ghidigeni.

include o incintă unde sursele de apă rămân în interiorul acesteia, iar dincolo de val apa din sursă naturală lipsește pe zeci de kilometri. Din zona ocupată de romani apa provine din două straturi acvifere, după cum arată cercetările mai noi²⁷.

Aceeași observație se poate face și pentru valul din vremea lui Athanaric²⁸, care începe la Ploscuțeni și ajunge la Stoicani, val care are, spre deosebire de cel discutat anterior, valul spre nord și șanțul spre sud, și care închide în incinta sa nordică sursele de apă din zona Cuca, Scînteiești. Aceste observații au fost făcute recent și teimeinicia lor este atestată cu fiecare cercetare arheologică din cîmpia Covurluiului.

Cu toată existența acestui baraj natural dintre zona ocupată de romani și cea mai intens locuită de carpi în nordul județului Galați, fluxul economic roman asupra carpilor din Moldova avea canale largi de revărsare prin valea Siretului și Prutului și a afluenților acestora. Despre potențialul comercial al zonei de la gura Siretului s-a arătat și altă dată²⁹ că volumul mărfurilor sosite aici era mare, lucru explicat prin siguranța deplină pe care o aveau negustorii care acostau, dar și de piața de desfacere pe care o oferea această zonă cu numeroase artere de circulație pe apă și pe uscat.

În concluzie, amfora cu ulei descoperită la Schela, în imediata apropiere a zonei stăpînite de romani, este mărturia unui comerț pe care îl practicau negustorii din imperiu cu lumea carpilor din Moldova. Din prezentarea descoperirilor carpice pe teritoriul județului Galați se poate observa că lumea dacilor liberi din Moldova se găsea destul de aproape de zona stăpînită de către romani. Dacă ținem seama de faptul că nu există nici o așezare carpică cercetată în care să lipsească amfora de factură romană, putem afirma că aceste legături, dincolo de momentele încordate, au fost intense și permanente și prin ele este încă odată atestată influența civilizației din Imperiul roman asupra populației dacilor liberi din Moldova.

UNE AMPHORE DES H^c—IIIe SIÈCLES DE n.è. CONTENANT DE L'HUILE D'OLIVES CARBONISÉE, DÉCOUVERTE A SCHELA, DÉPT. DE GALAȚI

R é s u m é

La pièce mentionnée a été mise au jour à Schela, dépt. de Galați, dans un établissement carpique, situé à 4 km distance du vallum romain de Tuluțești-Traian. L'auteur présente les conclusions de cette découverte dans le contexte des autres fouilles effectuées dans la même région, et la méthode chronologique utilisée. Ainsi, l'on connaît que la population carpique n'est pas très dense à la proximité de la zone sous la domination romaine, à cause du manque des sources d'eau. Toutefois, cette découverte atteste que le commerce de l'empire romain pénètre au-delà de ce barrage naturel, le long des vallées de Siret, de Prut et de leurs affluents, jusqu'au coeur de la Moldavie, où l'habitat carpique atteint son maximum d'intensité.

²⁷ Ana Ghenea. *Studii asupra condițiilor hidrogeologice ale apelor freatice din regiunea de la vest de Galați*, Arhiva Inst. Geol. 160 a.

²⁸ R. Vulpe. în *Istoria României*, I, p. 510.

²⁹ *Istoria României*, I, p. 503, 504 ; Emilia Dorouțiu Boilă, în SCIV, 23, 1972, 1, p. 57.